

“IQTISODCHILAR UCHUN CHET TILINI BILISHNING AHAMIYATI”

Aslanova Dilnoza Fatilloeyvna

Halimova Nafisa Murodovna

Buxoro shahar kasb-hunar maktabi

Iqtisodiyot va Ingliz tili fani o'qituvchilari

Kalit so'zlar: *Kompetensiya, KKK, Rolli o'yinlar, kasbiy kompetentlik, kommunikativ yondashuv.*

Jadal rivojlanayotgan jahon iqtisodiyotida chet tillarni bilish O'zbekiston iqtisodchilari uchun muhim mahorat maktabiga aylandi. Yangi O'zbekiston Hukumati ta'lim muassasalari ish samaradorligini oshirish va oliy ta'lim darajasini oshirishni maqsad qilgan holda, iqtisodchilar o'rtasida chet tilini bilish muhimligini e'tirof etmoqda. Ushbu e'tirof samarali muloqot va xalqaro bilim va resurslardan foydalanish iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va akademik mukammallikni rivojlantirish uchun juda muhim ekanligini anglashdan kelib chiqadi.

O'zbekiston Markaziy Osiyodagi asosiy iqtisodiyotga ixtisoslashgan sifatida so'nggi yillarda ajoyib iqtisodiy o'zgarishlarni boshidan kechirmoqda. Mamlakatning jahon bozoriga integratsiyalashuvi yangi imkoniyatlar va muammolar uchun eshiklarni ochdi. Ushbu dinamik landshaftni muvaffaqiyatli boshqarish uchun iqtisodchilar xorijiy tillarni, xususan, xalqaro biznes va savdoda keng qo'llaniladigan ingliz, rus va xitoy tillarini yaxshi bilishlari kerak.

Ingliz tili biznes O'zbekiston iqtisodchilari uchun katta ahamiyatga ega bo'lib, bu ularga transchegaraviy muzokaralar olib borish, xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yish, xorijiy sarmoyalarni jalb qilish imkonini beradi. Ingliz tilini bilish iqtisodchilarga global manfaatdor tomonlar bilan samarali muloqot qilish, xalqaro iqtisodiy tendensiyalarni tushunish va tahlil qilish hamda butun dunyo bo'ylab taniqli akademik institutlarning ilg'or tadqiqotlari va bilimlaridan foydalanish imkoniyatini taqdim qiladi. Binobarin, ingliz tilini yaxshi biladigan iqtisodchilar to'g'ri iqtisodiy siyosatni shakllantirishga va ilg'or jahon amaliyotiga mos keladigan samarali strategiyalarni amalga oshirishga katta hissa qo'shishlari mumkin.

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) mamlakatlari bilan tarixiy aloqalar va iqtisodiy aloqalar tufayli ingliz tilidan tashqari rus tilini bilish ham muhim bo'lib qolmoqda. Rus tilini mukammal bilish iqtisodchilarga qo'shni davlatlar bilan hamkorlik qilish, iqtisodiy hamkorlikni mustahkamlash va mintaqaviy integratsiya tashabbuslarida faol ishtirok etish imkonini beradi. Bundan tashqari, rus tilini bilish Rossiyaning yetakchi universitetlari va ilmiy-tadqiqot muassasalarining ko'plab akademik resurslari va tajribalariga kirishni osonlashtiradi.

Bugungit kunda Xitoy bilan iqtisodiy hamkorlikning kuchayishi xitoy tilini yaxshi biladigan iqtisodchilarga talabning oshishiga olib keldi. O'zbekiston Xitoy bilan iqtisodiy aloqalarini “Bir kamar, bir yo'l” tashabbusi doirasida chuqurlashtirishga intilayotgan bir

paytda, xitoy tilida samarali muloqot qila oladigan iqtisodchilar ikki davlat o'rtasidagi savdo va sarmoyani osonlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Xitoy tilini bilish nafaqat yangi bozorlar va biznes imkoniyatlari uchun eshiklarni ochadi, balki madaniy tushunishni mustahkamlaydi, yanada uyg'un va samarali iqtisodiy munosabatlarni rivojlantiradi. Masalan, iqtisodiyot sohasida qo'llaniladigan terminlarning katta qismi lotin, fransuz

tillariga oid yoki fransuz tili orqali o'zlashgan lotincha so'zlardir: default (defolt), tranche (tranh), capital (kapital), budget (byudjet), tax (soliq), commerce (kommersiya, tijorat), deficit (defitsit, kamomad), arbitrage (arbitraj), finance (moliya), deposit (deposit), bureaude change (ayriboshlash shahobchasi), bordereau (ro'yxat), border (batafsil ro'yxat, ayniqsa, hujjatlar yoki qimmatbaho qog'ozlar ro'yxati).

Lotin va grek tilaridan ingliz tiliga: audit (audit), analysis (analiz, tahlil), auction (auksion) coalition (koalitsiya), segregation (mijoz operatsiyalari bo'yicha bo'linish), commission (komissiya), capital (kapital), deposit (deposit), deficit (kamomad), deflation (deflyatsiya), dividend (divident), debit (debit), economy (ekonimika, iqtisod), emission (emissiya), export (eksport) so'zlari kirib kelgan.

Ingliz tili iqtisodiyot terminologiyasida o'zlashmalar XI asrda normand istelosi davridan to XIX-XX asr boshlarigacha, Agrika va Osiyo singari Britaniya mustamlakalari tillaridan o'zlashmalargacha ingliz tili lug'at tarkibi shakllanishining tarixiy qonuniyatlarini aks ettiradi.

Masalan, tariff (tarif) iqtisodiy tushunchasi ingliz tiliga arabcha tariff (xabarnoma) so'zidan vositachi til-fransuz tili orqali kirib kelgan. O'rta asrlarda O'rta yer dengizi bo'ylarida "ta'rif" so'zi savdogarlar kemalarida tuziladigan, ortilayotgan yuklarning tasdiqlangan ro'yxatini, sotiladigan tovarning miqdori va qiymati ko'rsatilgan o'ziga xos jadvalni anglatgan.

Kasbiy kompetentsiyalarni transformatsiya qilish bo'lajak iqtisodchilarni tayyorlash uchun Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar (2023 йил № 8) 194 Education and innovative research 2023 y. № 8 asosiy vazifa hisoblanadi. Ingliz tilini o'qitish jarayonida ularning kasbiy va iqtisodiy ko'nikmalarini rivojlantirish zarur. Bunga ishbilarmonlik ingliz tilini bilish, iqtisodiy matnlarni o'qish va tahlil qilish, ingliz tilida muzokaralar olib borish ko'nikmalari va boshqalar kiradi. Talabalarning kelajakdagi ishlarida ingliz tilidan samarali foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish asosiy vazifalardan biridir. Buning uchun kasbiy kompetentsiyalarni hisobga olgan holda ingliz tili darslarida maxsus o'quv dasturlarini yaratish kerak. Darslarda rolli o'yinlar, biznes o'yinlari va testlardan foydalanish mumkin, bu talabalarga til darajasini yaxshilash va kasbiy kompetentsiyalarni rivojlantirishga yordam beradi. O'quv jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ham muhim jihat sifatida namoyon bo'ladi. Bu talabalarga iqtisod sohasida til ko'nikmalarini oshirish va kompetentsiyalarni rivojlantirishga ko'maklashadi. Interaktiv o'quv materiallari va onlayn resurslardan foydalanish o'quv jarayonini talabalar uchun yanada qiziqarli va jozibador qilishi mumkin.

Iqtisodiyot sohada kasbiy kommunikativ kompetentsiyani (KKK) shakllantirish chet tilini o'qitishning uzviy qismidir. KKK-bu chet tilida muvaffaqiyatli muloqot qilish uchun iqtisodiyot sohasidagi ob'ektlilik o'ziga xos bilimlarni qo'llash qobiliyati KKKni

shakllantirishdan asosiy maqsad talabalarni chet tilidan professional maqsadlarda foydalanishga o'rgatishdir. Kasbiy kommunikativ kompetentsiyani shakllantirishning bir necha yo'li mavjud: Iqtisodiyot bo'yicha o'quv materiallari, maxsus matnlar va topshiriqlardan foydalanish. Bu talabalarga iqtisodiyotda qo'llaniladigan atamalar, tushunchalar va leksika bilan tanishish imkonini beradi, bu esa ularni chet tilidagi muloqot jarayonida ishlatishga yordam beradi. Professional o'yinlar, biznes o'yinlar va kommunikatsiya treninglarini tashkil etish. Bu talabalarga muayyan iqtisodiy vaziyatlarda bilimlarni qo'llashni o'rganishga, muloqot qobiliyatlarini yaxshilashga va kommunikativ kompetentsiya darajasini yaxshilashga ko'maklashadi. Iqtisodiyotning turli sohalaridagi korxonalar va muassasalarga ekskursiyalar uyushtirish, konferentsiyalarda qatnashish va chet tilida kasbiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Iqtisodiy ingliz tilini o'rganish uchun interaktiv qo'llanmalar, onlayn kurslar va zamonaviy til o'rganish ilovalari kabi o'qitishning zamonaviy texnologiyalaridan foydalanish. Iqtisodiy soha mutaxassislari bilan o'zaro hamkorlik, bu talabalarga iqtisodiyotdagi ishning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish va tushunish, shuningdek, professional muloqot kontekstida maxsus leksika va atamalardan foydalanishni o'rganish imkonini beradi. Shunday qilib, yuqoridagi kasbiy kommunikativ kompetentsiyani shakllantirish usullaridan foydalanish talabalarga iqtisodiyot sohasidagi barcha zarur bilim va ko'nikmalarni egallashga va ularni xalqaro miqyosda ishlash jarayonida amalda qo'llashga imkon beradi. Iqtisodiy ta'lim doirasida jahon iqtisodiyoti va biznesida asosiy til hisoblangan ingliz tilini o'rganish alohida o'rin tutadi. Bundan tashqari, ingliz tilini bilish mutaxassislarga xalqaro mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lish va xalqaro kompaniyalarda muvaffaqiyatli ishlash imkoniyatini beradi. Biroq, bilim va ko'nikmalarni amalda samarali ishlatish uchun nafaqat til bilimlari, balki iqtisodiy jarayonlar va mehnat bozoridagi amalda mavjud vaziyatni tushunish ham zarur. Shu sababli, kasbiy tayyorgarlikning muhim jihati ingliz tili kurslari va iqtisodiy fanlarni integratsiyalash, shuningdek, talabalarga o'z bilim va ko'nikmalarini amalda qo'llashga imkon beradigan amaliy topshiriqlar va keyslardan foydalanishdir. Boshqacha qilib aytganda, oliy kasb-hunar ta'limi muassasalarining maqsadi mahalliy va xalqaro miqyosda iqtisodiyot va biznes sohasida muvaffaqiyatli ishlashga qodir bo'lgan kompetentsiyali mutaxassislarni shakllantirishdan iborat bo'lib, bu jarayonda ingliz tilini o'rganish muhim rol o'ynaydi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda iqtisodchilar uchun chet tilini bilishning ahamiyatini ortiqcha baholab bo'lmaydi. Ingliz, rus va xitoy tillarini bilish iqtisodchilarga ish samaradorligini oshirish, iqtisodiy hamkorlikni mustahkamlash va oliy ta'limni rivojlantirishga samarali xizmat qiladi. O'zbekiston globallashtirish sharoitida xalqaro integratsiyalashuvda davom etar ekan, til ta'limiga sarmoya kiritish va iqtisodchilar o'rtasida ko'p tillilikni targ'ib qilishni ko'zlaydi, provardida chet tillari mamlakatda iqtisodiy o'sish, farovonlik va akademik yuksaklikka erishish uchun katalizator vazifasini bajaradi. Ingliz tili butun dunyo bo'ylab biznes, ilm-fan va texnologiyani amalga oshirish uchun muhimdir. U asosiy til bo'lmagan mamlakatlarda mashhur bo'ladi. Biz kompyuterlar uchun o'quv materiallarini yaratamiz va ingliz tilini o'rganuvchilarga

turli madaniyatlarni yaxshiroq tushunishlariga yordam berish uchun yanada ilg'or real hayot matnlaridan foydalanamiz. Buning uchun ish beruvchilar va o'qituvchilar birgalikda ish uchun ingliz tili qanchalik yaxshi bo'lishi kerakligini tushintirmog'imiz lozim

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Kuk, V. Ikkinchi tilni o'qitish. 3-nashr. London: Hodder Arnold. 2001. a. Doniyorova Gulrukh Shoniyozovna, Linguistic analysis of coronavirus terms which "infected" our dictionary: on the example of world languages. ACADEMICIA: An international multidisciplinary research journal. Volume 11, Issue 2, 2021
2. Djabbarova Dilfuza G'ayratovna, Reading Skills Through Active Reading Techniques. Texas Journal of Multidisciplinary Studies. Volume 5. 2022
3. ESP O'zbekistonda Oliy ta'lim dasturi. Toshkent. Avgust 2020.
4. Gulruh Doniyorova Shoniyozovna, Interpreting English Terminology in Social and Political Aspects of the Society. International Journal on integrated education. Volume 5, Issue 3. 2022
5. Hutchinson, T., & Waters, A. English for specific purposes: A learning-centered approach. Cambridge, England: Cambridge University Press. 1987.
6. Muhammad Ali Chalikandy, Muayyan maqsadda ingliz tilini o'rgatishning keng qamrovli usuli. Arab World English Journal, AWEJ Volume.4 Number.4, 2013
7. Johns, A., & Dudley-Evans, T. (1991). English for specific purposes: International in scope, specific in purpose. TESOL Quarterly, 25 Хужаниязова Г.Ю., 8.Адамбаева Ф. Р., Сапаева Ф. Н. Использование интерактивных технологий на уроках английского языка //Ученый XXI века. – 2016. – №. 3-2 (16). – С. 27-29.

FOYDALANILGAN WEB-SAYTLAR VA ELECTRON RESURLAR:

1. <http://www.ziyonet.uz> – o'quv portali
2. <http://www.google.com> – qidiruv tizimi.